

04

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษา ชุมชนตำบลน้ำพุ อำเภอลำทะลุ จังหวัดสตูล

Participation in community's environmental management for development: A case study of Nam Phut community, Langu district, Satun province

วาริตรา สมเกียรติกุล¹

Waritsara Somkeatkun¹

กมล เรืองเดช²

Kamon Rueangdet²

บทคัดย่อ

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งการกำหนดทิศทาง การบริหารจัดการ และการดูแลรักษาทรัพยากรของชุมชนโดยเฉพาะทรัพยากรทาง ธรรมชาติทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และอัตลักษณ์ ที่ทรงคุณค่าของชุมชน การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวนี้กำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน และถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนและยกระดับเศรษฐกิจของชุมชนได้เป็นอย่างดี การศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนตำบล น้ำพุ อำเภอลำทะลุ จังหวัดสตูล ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปและบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน 2) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการ สิ่งแวดล้อมของชุมชน 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน และ 4) เสนอแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน สำหรับกลุ่มเป้าหมาย ของการศึกษาในครั้งนี้ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวน 379 ราย และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 36 ราย และใช้สถิติเชิงอ้างอิง (f-test และ Multiple Regression) ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยพบว่าตำบลน้ำพุแตกตัวมาจากตำบลเขาขาว เมื่อปี 2518 ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ป่าไม้ และที่ราบ มีทรัพยากรธรรมชาติ ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์โดยเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น น้ำตกวังสายทอง ถ้ำเจ็ดคด และคลองลำโสน เป็นต้น ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 95 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และ

¹ โปรแกรมการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี E-mail: w_somkeatkun@yahoo.co.th

² สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สวนผลไม้ ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 23,182 บาทต่อคนต่อปี สำหรับภาพรวมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ขณะเดียวกันพบว่าปัจจัยด้านเพศ และอาชีพส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่แตกต่างกันนอกจากนั้นยังพบว่าปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในเรื่องการค้นหาประเด็นปัญหาาร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติงานร่วมกัน การตัดสินใจ การติดตามประเมินผลและการรับผลประโยชน์ร่วมกันเช่นเดียวกับความผูกพันของชุมชน พบว่า ประเด็นการค้นหาประเด็นปัญหาาร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติงานร่วมกัน การตัดสินใจ การติดตามประเมินผลและการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน คือ ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมทั้งนักท่องเที่ยว ควรมีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาสิ่งแวดล้อมตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างจริงจัง เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่เคียงคู่ชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: ระดับการมีส่วนร่วม, การมีส่วนร่วมของชุมชน, การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, การจัดการสิ่งแวดล้อม, ตำบลน้ำผุด, อำเภอละงู, จังหวัดสตูล

Abstract

Since the pattern of the tourism has been changed, the community is allowed to be involved in tourism management by setting direction, management and maintaining the resources of the community. The community resources, particularly natural resources, cultural resources and local wisdom are indicative of the way of life and the value of the community identities. This type of tourism is becoming more and more popular today. It plays a vital role to drive and raise the economy of the community. A study on participation in environmental management for the community development at Nam Phut community, Langu district, Satun province aims: 1) to study the general condition of the community; economic, social, cultural as well as natural and environmental context, 2) to study the level of participation of the community, 3) to study the factors affecting the participation of the community, and 4) to propose the suggestions to promote the participation of the community in environmental management. The target group consisted of the participants in environmental management for tourism development (representatives from public, private and public sectors). Data were collected by 379 questionnaires and 36 semi-structured interviews and used f-test and multiple regressions in data analysis. The research found that

Tambon Nam Phut was separated from Tambon Khao Khao in 1975. It consists of 11 villages, mostly mountainous, forest and plain with abundant natural resources, especially tourism resources such as Wang Sa Thong Waterfall, Seven Caves and Lamlong Canal. 95% of the people are agricultural workers, including rubber, palm oil and fruit orchards; the average income is 23,182 baht per person per year. Overall, participation in environmental management for community development found that moderate level; at the same time, it was found that gender and occupational factors contributed to the different participation in environmental management of the community. In addition, cultural factors and environmental factors have influenced participation in environmental management in the issues on search for common issues, joint planning, joint operation, decision making, monitoring, evaluation and mutual benefit; as with community engagement found that search for common issues, joint planning, co-operation, decision-making, monitoring, evaluation, and mutual benefit were impact on participation in community environmental management. Recommendations for enhancing participation in environmental management for the development of community tourism; in all sectors both of public, private and people, as well as tourists should be involved in the management and development of the environment by the role and duty seriously; to keep natural resources and environment sustainable.

Keywords: Participation level, Community participation, Community tourism management, Environmental management, Tambon Nam Phut, Langu district, Satun province

บทนำ

จากกระแสการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการ และการดูแลรักษาทรัพยากรของชุมชนโดยเฉพาะทรัพยากรทางธรรมชาติทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และอัตลักษณ์ที่ทรงคุณค่าของชุมชน ส่งผลให้การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวนี้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ขณะเดียวกันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับธุรกิจการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ในแต่ละปีให้กับประเทศคิดเป็นมูลค่ามหาศาล โดยเฉพาะการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทและมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นชุมชนในฐานะเจ้าของพื้นที่จึงควรมีสหิ มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและบริหารจัดการดูแล ซึ่งควรครอบคลุมในทุกๆ ด้าน นอกจากนี้การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนยังสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนและยกระดับเศรษฐกิจให้กับพื้นที่ รวมทั้งสร้างโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามา มีบทบาท

สำคัญในการวางแผนและกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับชุมชนที่ต้องการเผยให้เห็นสภาพวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในวงกว้าง

ชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีความสำคัญในเชิงท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอันดีงามของจังหวัดสตูล โดยชุมชนได้รับโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดลอมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 – 2534) ทั้งนี้เนื่องจากมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยวในพื้นที่ที่หลากหลายได้แก่ ความสมบูรณ์ของผืนป่าน้ำตกรังสายทองและแก่งคลองลำโลน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์เซมิง (ชาโก) ที่ยังคงมีให้เรียนรู้ในพื้นที่ ดังนั้นการบริหารจัดการสิ่งแวดลอมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล ทุกภาคส่วนควรเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำเพื่อให้ประชาชนในชุมชนตำบลน้ำผุดตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดลอมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนในลักษณะการร่วมกันรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยว (Responsible tourism) และพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความมั่งคั่งและยั่งยืนให้กับชุมชนได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดลอมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดลอมของชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดลอมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดลอมของชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจควบคู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอมรวมทั้งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดลอมเพื่อการท่องเที่ยวดังนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548; ประพันธ์พงศ์ ชิมพงษ์, 2551; สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์, 2551; สถาบันพระปกเกล้า, 2551) พบว่า นักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้นิยามคำว่า “การมีส่วนร่วม” (Participation) ไว้ในหลายความหมาย โดยส่วนใหญ่จะคล้ายๆ กัน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลหรือประชาชนในชุมชนหรือสังคมร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ และการลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดและเกิดประโยชน์ร่วมกัน

1.2 รูปแบบการมีส่วนร่วม

นักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป (วรรณภา วงษ์วานิช, 2549; Chapman & Krik, 2001) สำหรับงานวิจัยนี้ได้ยึดแนวคิดของ Uphoff (1979) ที่แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation)
- 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

1.3 ระดับการมีส่วนร่วม

สำหรับการแบ่งระดับหรือการจัดลำดับการมีส่วนร่วมซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า มีนักวิชาการและนักวิจัยจำนวนมากได้กำหนดระดับการมีส่วนร่วมไว้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2551; Pongponrat, K. and Pongquan, S., 2007) โดยในรายงานวิจัยฉบับนี้ได้ยึดแนวทางของสถาบันพระปกเกล้า (2551) โดยระบุว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ การแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งได้ 7 ระดับ ได้แก่

- 1) ระดับการให้ข้อมูลเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการ แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ
- 2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน กล่าวคือ ผู้กำหนดนโยบายหรือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น
- 3) ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจากันอย่างเป็นทางการระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่างๆ
- 4) ระดับการวางแผนร่วมกัน กล่าวคือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการเหมาะสมที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก
- 5) ระดับการร่วมปฏิบัติ คือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบนโยบายหรือโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินการตามนโยบายหรือโครงการเป็นขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติร่วมกันดำเนินการตามหรือโครงการร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
- 6) ร่วมติดตามตรวจสอบประเมินผล เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีผู้เข้าร่วมน้อยแต่มีประโยชน์ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบสามารถมาคอยติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ ได้
- 7) ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

2. การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวของชุมชน

2.1 ความหมายการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว

นักวิชาการและนักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว และได้ให้ คำนิยามไปในทิศทางเดียวกัน (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545; ชัชวาล เอื้อสุวรรณ, 2544) ซึ่งสามารถสรุปความหมายได้ว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการในการ

นำทรัพยากรมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ โดยการวางแผน การดำเนินงาน การติดตาม ประเมินผล และการพัฒนาให้ดีขึ้น เพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว

2.2 ชุมชนท้องถิ่นและพัฒนนาการท่องเที่ยว

Agrawal & Gibson (1999) กล่าวว่า ชุมชนท้องถิ่นเป็นหน่วยเชิงพื้นที่ที่มีขนาดเล็ก ซึ่งโครงสร้างทางสังคมมีการใช้บรรทัดฐานร่วมกันและรับผลประโยชน์ร่วมกัน แม้ว่าวรรณกรรมหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ตั้งข้อสังเกตว่า ชุมชนที่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและคนในชุมชนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยทุ่มเทและให้ความสนใจในเรื่องของการคิดวิเคราะห์ การพัฒนาชุมชน ขณะที่ Scherl & Edward (2007) อธิบายว่า ชุมชนท้องถิ่นเป็นกลุ่มของคนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับแม่ภูมิของวิถีชีวิต สิทธิ จารีตประเพณีทรัพยากรธรรมชาติและความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งที่สอดคล้องกับพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ Aref *et al*, (2010) กล่าวว่า ชุมชนหมายถึงกลุ่มของบุคคลที่อาศัยหรือทำงานอยู่ในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เดียวกัน วัฒนธรรมร่วมกันหรือบางส่วนซึ่งรับผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นภูมิศาสตร์ของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะเข้าใจว่าการพัฒนาชุมชนมีการเชื่อมโยงความสามารถของชุมชนในการปรับปรุงพัฒนาการท่องเที่ยว (Olsder & Ven der Donk, 2006) อย่างไรก็ตาม (Olsder & Ven der Donk, 2006; Scherl & Edwards, 2007) ยืนยันว่าความหมายของชุมชนคือ เป็นกลุ่มคนหลายกลุ่มที่มีกฎระเบียบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและมีบรรทัดฐานปฏิบัติสัมพันธ์ในกระบวนการผลิตระดับท้องถิ่นที่มีอิทธิพลในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

2.3 ชุมชนเป็นผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องอาศัยองค์การจากหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็น ภาคเอกชนภาครัฐหน่วยงานภาคสังคม และประชาชนในท้องถิ่นและชุมชน โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่น ถือเป็นกำลังที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ที่คนในชุมชนทำกิจกรรมเหล่านี้เกิดขึ้น ดังนั้นชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสีย จะต้องมีคุณธรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของตนและได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจของผู้กำหนดนโยบาย (Haukel & JV, 2011; Jamal & Stronza, 2009) Mayers (2005) แบ่งผู้มีส่วนได้เสียออกเป็นสองประเภท: ประเภทแรก คือ มีส่วนได้เสียที่มีผลต่อการตัดสินใจ และประเภทที่สองคือ มีส่วนได้เสียผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจในทำนองเดียวกัน Pongponrat (2011) กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมีคนที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ดังนั้นเขาจะต้องมีส่วนร่วมทั้งในขั้นตอนการวางแผนและการดำเนินการตามนโยบายและแผนการดำเนินการ เพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาสามารถตอบสนองความต้องการการรับรู้ของชุมชนและท้องถิ่นได้ หากการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาของการท่องเที่ยวในพื้นที่ไม่ได้ทำในการปรึกษาหารือกับชุมชนท้องถิ่นในระหว่างขั้นตอนการออกแบบมันจะเป็นไปไม่ได้สำหรับชุมชนท้องถิ่นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในระหว่างดำเนินการดังนั้นหากขั้นตอนการออกแบบล้มเหลวเนื่องจากมีการสนับสนุนน้อยรายของคนในชุมชนท้องถิ่นสำหรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว อาจทำให้เกิดปัญหาทางเทคนิคหรือทางการเมืองในช่วงการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ เพราะฉะนั้นชุมชนท้องถิ่นจะต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมได้เรียนรู้ทักษะใหม่และแบ่งปันความคิด

ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การส่งเสริมความเข้าใจในปัญหาระดับภูมิภาคและช่วยในการสร้างทางเลือกและนวัตกรรมใหม่ (Niezgoda & Czernek, 2008)

2.4 บทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ในทางทฤษฎีบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับชนิดและระดับของวิธีการแบบมีส่วนร่วมภายในของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ Mannigel (2008) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีระดับที่ต่างกัน ดังนั้นพลังของชุมชนท้องถิ่นจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจและการกำหนดขั้นตอนการทำงาน ตัวอย่างเช่น การศึกษาดำเนินการในคอสตาริกา Matarrita-Cascante *et al*, (2010) ตั้งข้อสังเกตว่าการมีส่วนร่วมสะท้อนให้เห็นในระดับที่ต่างกัน เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการประชุมในท้องถิ่นชุมชนเพื่อเป็นเจ้าของและการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน เช่น ให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงโดยตรงในพื้นที่ของตนเองเนื่องจากบางครั้งความแตกต่างเหล่านั้นสามารถนำมาประกอบกับความหลากหลายของชุมชนเพื่อเป็นรูปแบบในการนำไปใช้กับวิธีการที่แตกต่างกันของการมีส่วนร่วม ซึ่งจะเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ทราบว่าในขณะนั้นชุมชนได้มุ่งเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวหรือชุมชนขาดการมีส่วนร่วม เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยวมากกว่าที่จะใช้วิธีที่รับรู้จากชุมชน นอกจากนี้ (Aref & Redzuan, 2009; Matarrita-Cascante *et al*, 2010; Tosun, 2006) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินการตรวจสอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับรากหญ้าพบว่า ชุมชนท้องถิ่นต้องระบุบทบาทและความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยว ในฐานะที่เป็นคนงานและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อที่จะนำไปสู่ความเข้าใจในมุมมองของชุมชนท้องถิ่นว่าตนเองมีบทบาทอย่างไรในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้ผู้มีอำนาจการตัดสินใจสามารถกำหนดนโยบาย วางแผน ปรับปรุงและรักษากลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและเข้าใจอย่างชัดเจนว่าชุมชนท้องถิ่นต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไร

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

การทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้น ควรมุ่งเน้นปัจจัยสองประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และการได้รับประโยชน์ร่วมกันของชุมชน (Zhao & Ritchie, 2007; Li, 2004; Li, 2005; Tosun, 2000; Chock & Macbeth, 2007) หนึ่งในพื้นฐานที่สำคัญของหลักการจัดการท่องเที่ยวชุมชนท้องถิ่น คือชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยจะต้องสะท้อนให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการทำมาหากินของพวกเขาที่จะได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว หากมีการพัฒนาเกิดขึ้น (Chock & Macbeth, 2007) โดยจะต้องให้เห็นว่าผลประโยชน์ที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับจากการท่องเที่ยวมีการรับประกันและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง (Tosun, 2000; Li, 2005)

Kibicho (2003) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเคนยา กล่าวว่าชุมชนท้องถิ่นมีความรู้สึกที่ตนเองไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งอุตสาหกรรมดังกล่าวมีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่

ของชุมชน ในการศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในธุรกิจ ขณะเดียวกัน Tosun (2006) ตั้งข้อสังเกตว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งสำหรับการพัฒนา และการจัดการปัญหาการท่องเที่ยวและเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับชุมชน ในที่สุด การมีส่วนร่วมในการวางแผนการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวหากชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการดังกล่าวจะเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างการจัดการที่ดีของผลกระทบเชิงลบของการพัฒนา การท่องเที่ยว (Li, 2004; Tosun, 2000)

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรของการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ในการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมของชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนในชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล จำนวน 11 หมู่บ้าน โดยจากข้อมูลสถิติจำนวนประชากรของตำบลน้ำผุดของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2555 มีทั้งสิ้น 7,183 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1) กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล (รวมเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ปฏิบัติงานหรือประกอบธุรกิจในพื้นที่) เนื่องจากจำนวนประชากรมีจำนวนที่แน่นอน (Finite Population) การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณ จากสูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 379 คน และทำการกำหนดสัดส่วนจำแนกตามหมู่บ้าน

2) กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพคือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ในการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมของชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวซึ่งได้รับความร่วมมือจาก หน่วยงานภาครัฐจำนวน 14 คน หน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 12 คน และคนในชุมชนตำบลน้ำผุด จำนวน 10 คน

2. เครื่องมือวิจัย

2.1 แบบสอบถาม

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลกับประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล

2.2 แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ประเภทการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ในรูปแบบของการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการทำ Focus group เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 แหล่ง คือ

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสังเกตโดยเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ระหว่างการลงพื้นที่เก็บข้อมูลและได้เข้าร่วมทำกิจกรรม

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสาร บทความ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแหล่งข้อมูลข่าวสารทางเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการวิจัย

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าพิสัยฯ และสถิติเชิงอ้างอิง ได้แก่ f-test และ Multiple Regression ตามลำดับ

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้ Content analysis ในการวิเคราะห์ เพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการจัดระบบและจำแนกประเภทเนื้อหาและกำหนดวิธีแจงนับ เช่น ความถี่ เป็นต้น

ผลการวิจัย/การอภิปรายผล

การศึกษาในครั้งนี้ มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพทั่วไปและบริบททางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตำบลน้ำผุดทั้งตำบลเดิมเป็นหมู่ที่ 3 ของตำบลเขาขาว โดยได้แยกตำบลออกมาเป็นตำบลน้ำผุดเมื่อปี 18 ที่มาของชื่อตำบลน้ำผุดเนื่องจากพื้นที่ในหมู่ที่ 1 บ้านทุ่งไหม้ บริเวณหลังกุโบ (ที่ฝั่งศพ) จะมีน้ำผุดขึ้นมาจากใต้ดินตลอดเวลาไม่ว่าสภาพอากาศจะแห้งแล้งขนาดไหนก็ตาม จึงใช้น้ำผุดที่ตั้งเป็นชื่อตำบล โดยตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดสตูล ระยะทางห่างจากอำเภอละงู ประมาณ 25 กิโลเมตร และระยะทางห่างจากจังหวัดสตูล ประมาณ 75 กิโลเมตร

พื้นที่โดยทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำผุด ประกอบด้วยภูเขา ป่าไม้ และที่ราบ สภาพพื้นที่ลักษณะเป็นลูกคลื่นและที่ราบเชิงภูเขาเล็กน้อย โดยมีเทือกเขาสูงอยู่ทางทิศตะวันตกและทิศเหนือ ได้แก่ เทือกเขาบรรทัด บริเวณเชิงเขามีการทำสวนยาง สวนผลไม้ ส่วนบริเวณที่ราบมีการทำนา และเลี้ยงสัตว์บ้างเล็กน้อยประชากรทั้งหมดจำนวน 7,183 คน แบ่งเป็น 11 หมู่บ้าน มีสถาบันและองค์กรทางศาสนา (วัด สำนักสงฆ์ และมัสยิด) จำนวน 12 แห่ง และโรงเรียน จำนวน 5 แห่ง

ประชากรโดยประมาณ 95% ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ สวนปาล์ม น้ำมัน เลี้ยงสัตว์ และทำนาเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ส่วนอีกประมาณ 5% ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ ค้าขาย รับจ้างและอื่นๆ ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 23,182 บาทต่อปี

ตำบลน้ำผุดมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามมากมาย เช่น วังสาหวา น้ำตกวังสายธาร น้ำตกวังสายน้อย ถ้าเจ็ดคด ล่องแก่ง ภูเขาเป็นน้ำ และน้ำตกวังสายทอง เป็นต้น

2. ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.87$, S.D. = 0.88) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่ามีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.92) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาประเด็นปัญหาาร่วมกัน ($\bar{X} = 2.92$, S.D. = 1.01) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานร่วมกัน ($\bar{X} = 2.80$, S.D. = 0.93) และการมีส่วนร่วมในการวางแผนร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.71$, S.D. = 1.07) ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของนัยนา เดชะ (2556) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ความสำคัญในการค้นหาประเด็นปัญหาาร่วมกัน การร่วมวางแผนในการแก้ไขปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหาก่อให้เกิดโครงการเลม็ดน่าอยู่ไร้มูลฝอย โดยมีรูปธรรมของการดำเนินโครงการอันนำไปสู่การจัดการมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนิษฐรัฐ รัตนพงษ์ภิญโญ (2559) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยสภาพแวดล้อมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์ต่อการจัดการท่องเที่ยวของตลาดน้ำบางน้ำผึ้งอยู่ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เนื่องจากพื้นที่ที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล ประกอบด้วยพื้นที่ที่ดินเอกชน (โฉนดและ น.ส.3) และที่ดินภายใต้การดูแลของหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำผุด) และกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบต่อชุมชนตำบลน้ำผุดโดยคนในชุมชนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตบริเวณของชุมชนและชุมชนเป็นผู้ได้รับผลในทุกด้าน ทั้งในเรื่องของการค้นหาประเด็นปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การติดตามประเมินผล และการรับผลประโยชน์ดังนั้นการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวยังเป็นเรื่องใหม่ของคนในชุมชนบางคนที่ยังไม่เข้าใจถึงบทบาทของตนเองทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น 1) การมีส่วนร่วมโดยตรง ได้แก่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาโดยตรงด้วยตนเองในลักษณะต่างๆ เช่น ร่วมเป็นกรรมการบริหาร การให้ข้อคิดเห็น การสละแรงงานการให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามโครงการ 2) การมีส่วนร่วมทางอ้อม ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น การให้ข้อคิด หรือข้อเสนอแนะผ่านทางสมาชิกสภาเทศบาลหรือคณะเทศมนตรี เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับคนในชุมชนทั้งตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนสามารถสรุปได้ว่า ปัจจุบันคนในชุมชนเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากขึ้น และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น สังเกตได้จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ต่างๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการให้ความสำคัญในการประชุมเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ในทุกๆ ครั้ง และที่สำคัญเด็กและเยาวชนได้เริ่มให้ความสนใจและร่วมกิจกรรมกับชุมชนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3.1 การเปรียบเทียบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล พบว่า เพศและอาชีพมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกัน

เพศที่ต่างกัน โดยรวมและด้านการค้นหาประเด็นปัญหาร่วมกัน การปฏิบัติงานร่วมกัน และการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p\text{-value} = 0.04$) ทั้งนี้เพราะว่า ประชาชนเพศหญิงในชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล อาจมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าเพศชาย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ ในชุมชนตำบลน้ำผุดมักจะเป็นเพศหญิงจากชุมชนในหมู่บ้านต่างๆ จึงอาจคิดว่าตนเองต้องการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาร่วมกัน ปฏิบัติงานร่วมกันและการตัดสินใจมากกว่า ขณะที่เพศชายเป็นผู้สนับสนุนอยู่เบื้องหลังการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนสอดคล้องกับอังคณา แซ่เอี้ยว (2555) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนบนเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ พบว่า เพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อเดือนระยะเวลาที่อยู่อาศัยอยู่บนเกาะพีพี ภูมิลำเนาเดิม และการรับรู้ข่าวสารต่างกันจะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนบนเกาะพีพี จังหวัดกระบี่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาวัลย์ นาไชยดี (2557) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ นอกจากนั้นจากการทำ Focus group และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน พบว่า เพศหญิงมักจะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติมากกว่าเพศชาย

อาชีพที่ต่างกัน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p\text{-value} = 0.00$) ทั้งนี้เพราะว่าอาชีพที่ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนตำบลน้ำผุดเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้ง 6 ด้าน คือ การค้นหาปัญหาร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติงานร่วมกัน การตัดสินใจ การติดตามและประเมินผลและการรับผลประโยชน์ แสดงให้เห็นว่า อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าการทำงานในแต่ละอาชีพมีผลความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ดีสอดคล้องกับงานวิจัยของอังคณา แซ่เอี้ยว (2555) ขณะเดียวกันจากการทำ Focus group และ

การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ผู้ที่มาจากหน่วยงานภาครัฐจะมองเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในมิติของการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และมีมิติของภาพลักษณ์ของชุมชนเป็นสำคัญ ขณะที่ผู้มาจากภาคเอกชนจะมองในมิติการสร้างงานและรายได้เป็นหลัก และสำหรับประชาชนทั่วไปในชุมชนจะมองในเรื่องของปากท้องหรือประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามคนในชุมชนจากทุกภาคส่วน ทุกอาชีพต่างตระหนักและให้ความสำคัญรวมทั้งให้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว

3.2 ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล พบว่า

ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลน้ำผุด ในประเด็นการค้นหาคำประเด็นปัญหาาร่วมกัน การปฏิบัติงานร่วมกัน การตัดสินใจ การติดตามประเมินผล และการรับผลประโยชน์ร่วมกันมีทั้งหมด 2 ด้าน คือ ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ($p\text{-value} = 0.008$) และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม ($p\text{-value} = 0.000$) เนื่องจากคนในชุมชนผู้ประกอบการและเยาวชนบางส่วนยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนส่งผลให้คนในชุมชนไม่เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมเท่าที่ควร ดังนั้นควรให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้ประกอบการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมตลอดจนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตลอดกระบวนการเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และทราบถึงผลเสียและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ควรมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์กำหนดมาตรการระเบียบข้อบังคับเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนเน้นย้ำการทำงานอย่างมีส่วนร่วมทั้งกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งสอดคล้องกับสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาดา มุกดา (2557) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก พบว่า ผลจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืนในประเด็นด้านสังคมและวัฒนธรรม หน่วยงานภาครัฐจะต้องหาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยภูเขา โดยการจัดโครงการกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในช่วงเทศกาลเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว และด้านสิ่งแวดล้อม ควรให้ความรู้แก่ประชาชนและผู้ประกอบการเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เกี่ยวกับผลเสียและผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยปลูกฝังประชาชนในท้องถิ่น ผู้ประกอบการและเยาวชนให้เห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ เอกสาร แผ่นพับให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว กำหนดมาตรการกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งเน้นย้ำการทำงานแบบมีส่วนร่วมทั้งชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิลาวัลย์ นาไชยดี และจินดารัตน์ สมคะเณย์ (2557) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลกมลาไสยพบว่าคณะกรรมการชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมในด้านเศรษฐกิจจะเป็นตัวขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติมากกว่าด้านอื่นๆ (ด้านสังคม วัฒนธรรมธรรม และสิ่งแวดล้อม) ทั้งนี้เนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องมาเป็นลำดับแรก แต่อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มคนอีกจำนวนไม่น้อยที่เริ่มมาให้ความสำคัญกับประเด็นอื่นๆ โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นที่มาของอาชีพและรายได้

3.3 ความผูกพันของชุมชนที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลน้ำผุด อำเภอละงู จังหวัดสตูล พบว่า

ความผูกพันของชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลน้ำผุด ในประเด็นการค้นหาประเด็นปัญหาหารือกันการวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติงานร่วมกัน การตัดสินใจ การติดตามประเมินผล และการรับผลประโยชน์ร่วมกัน มีทั้งหมด 2 ด้าน คือ ด้านความเชื่อมั่นและยอมรับเป้าหมายรวมถึงค่านิยมของชุมชน ($p\text{-value} = 0.000$) และด้านความเต็มใจและใช้ความพยายามเต็มที่ในการปฏิบัติงานของชุมชน ($p\text{-value} = 0.000$) คนในชุมชนมีการปรับตัวโดยจะต้องมีความเชื่อมั่นและยอมรับเป้าหมายรวมถึงค่านิยมของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่เพื่อสร้างรายได้ ความเข้มแข็งแก่ชุมชน ปกป้องรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่สืบไปสอดคล้องกับงานวิจัยของสุชาวลี ชูเอน (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษา ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชนทั้งหน่วยงานภาครัฐไม่มีนโยบายในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างจริงจังจึงส่วนข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย คือ ควรมีการสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนป่าชุมชนให้กับประชาชน โดยการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะเป็นการให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับป่าชุมชน การดูแลจัดการป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็นไปอย่างทั่วถึง หน่วยงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงผู้นำชุมชนควรสร้างความตระหนักให้ประชาชนในพื้นที่ทุกคนมีความรู้สึกผูกพัน และเกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของป่าชุมชนร่วมกันไม่เพียงแต่ประชาชนที่มีสถานภาพในชุมชนเท่านั้น รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทุกคนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรม เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนและเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนให้มากขึ้น

จากการพูดคุยและสัมภาษณ์กับคนในชุมชนที่มาจากทุกภาคส่วน พบว่า ส่วนใหญ่จะมีความรักและผูกพันกับชุมชนและต้องการให้ชุมชนของตนเองเป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอกและนักท่องเที่ยวหลายๆ คำถามเกี่ยวกับความผูกพันต่อชุมชน ผู้ร่วมสนทนาและสัมภาษณ์จะตอบด้วยความรู้สึกที่ภาคภูมิใจหลายท่านพยายามถ่ายทอดความงดงามของชุมชนที่ชุมชนอื่นไม่มี เช่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ รวมถึงจุดขายต่างๆ ของชุมชน เหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันกับชุมชนของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐจะต้องสร้างความชัดเจนในเรื่องพื้นที่สำหรับพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยเร็ว โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำผุดและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเนื่องจากกระทบต่อการลงทุนของภาคเอกชนโดยตรง โดยเฉพาะภาครัฐกิจการท่องเที่ยว โดยดำเนินการกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการพื้นที่ป่าสงวนอย่างเข้มงวด ขณะเดียวกันจำเป็นต้องกำหนดแนวทางและขอบเขตพื้นที่ที่ชัดเจนในการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งต้องเร่งสร้างความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว

2. ภาคเอกชนโดยเฉพาะผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ร้านค้า และธุรกิจชุมชน รวมทั้งประชาชนในพื้นที่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว และร่วมกันอนุรักษ์ปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยร่วมกันดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่การเก็บข้อมูล การวางแผน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับในแหล่งท่องเที่ยว ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานทุกระยะ เพื่อลดผลกระทบด้านลบที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่มีความถูกต้องชัดเจน และเป็นไปในทิศทางเดียวกันแก่นักท่องเที่ยว เพื่อป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวเกิดการเข้าใจผิด

3. ผู้รับบริการด้านการท่องเที่ยว หรือนักท่องเที่ยวควรปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง รวมไปถึงควรเคารพวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชนท้องถิ่น เพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวให้ดำรงอย่างยั่งยืนและสืบทอดเป็นมรดกที่มีคุณค่าต่ออนุชนรุ่นหลังขณะเดียวกันยังสามารถมีส่วนในการช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของชุมชนให้เป็นที่รู้จักต่อไปผ่านช่องทาง Social media ต่างๆ เช่น Facebook และ Line เป็นต้น

4. จากการลงพื้นที่จริงเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก คณะผู้วิจัยได้พบเจอบางข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น พบว่า กลุ่มชนเผ่าดังกล่าวมีรูปแบบการดำรงชีวิตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น หลังจากที่ชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงของป่ามาบริเวณ จะมีการปลูกกลับไปทดแทน เพื่อที่จะกลับมาใช้ใหม่ในภายหลัง ซึ่งถือเป็นการคืนความสมบูรณ์กลับสู่ธรรมชาติ ชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าที่เก่าแก่ของโลกเผ่าหนึ่งและมีวิถีชีวิตแบบโบราณซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ดังนั้นหากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมกันอนุรักษ์และให้การช่วยเหลือชนเผ่าดังกล่าว นอกจากนั้นทางคณะผู้วิจัยเห็นควรส่งเสริมให้ชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เนื่องจากชนเผ่าชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณโครงการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายต้นแบบบูรณาการพันธกิจมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีกับชุมชนท้องถิ่นและภาคี และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ให้โอกาสและสนับสนุนงบประมาณสำหรับการทำวิจัยร่วมกับชุมชน และอำนวยความสะดวกต่างๆ ตลอดระยะเวลาของการทำงานวิจัย อีกทั้งยังเล็งเห็นถึงคุณค่าการทำวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ขอขอบคุณทุกภาคส่วนที่มีส่วนช่วยเหลือและสนับสนุนการจัดทำงานวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีตามขั้นตอนและกระบวนการที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในชุมชนตำบลน้ำผุดที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- จินดารัตน์ สมคะณีย์. (2557). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาล ตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 11(53), 115-124.
- ชัชวาล เอื้อสุวรรณ. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว: ศึกษาเฉพาะกรณีสวนรุกขชาติน้ำตกธารทอง อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมและการพัฒนา: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนิษฐ์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยสภาพแวดล้อมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. จุลนิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นัยนา เดชะ. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ประพันธ์ พงษ์ชิตพงษ์. (2551). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วรรณ วังษ์วานิช. (2549). ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิภาดา มุกดา. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก. วารสารวิจัย มสส, สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(3), 55-74.
- วิลาวัลย์ นาไชยดี. (2557). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลกมลาไสย อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 11(13).

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). **องค์การและการจัดการ**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2551). **การมีส่วนร่วม: ทฤษฎี แนวคิดและกระบวนการ**. เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภาวันอังคารที่ 17 มิถุนายน 2551.
- สุชาวลี ชูเอน. (2555). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน: กรณีศึกษาตำบลวังมะปราง อำเภอวังพิเศษ จังหวัดตรัง**. (วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยมหิดล).
- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ. (2551). **การศึกษาวิจัยในหน่วยงานท่องเที่ยวของรัฐ**. จุลสารการท่องเที่ยว. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). **สำมะโนประชากรและเคหะปี พ.ศ.2558**. สืบค้นจาก <http://www.satun.nfe.go.th>.
- อังคณา แซ่เอี้ยว. (2555). **การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนบนเกาะพีพีจังหวัดกระบี่**. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา).
- Agrawal A, Gibson CC. (1999). **Enchantment and disenchantment: The role of community in natural resource conservation**. *World Development*, 27, 629-649.
- Aref F, Gill SS, Farshid A. (2010). **Tourism development in local communities: As a community development approach**. *Journal of American Science*, 6, 155-161.
- Aref F, Redzuan M. (2009). **Community capacity building for tourism development**. *Journal of Human Ecology*, 27, 21-25.
- Chapman, M., & Kirk, K. (2001). **Lessons for Community Capacity Building: A summary of the research evidence**. Retrieved 2, October, 2007, from <http://www.scothomes.gov.uk/pdfs/pubs/260.pdf>.
- Chok, S. and Macbeth, J. (2007). **Tourism as a tool for poverty alleviation: a critical analysis of pro-poor tourism and implications for sustainability**. *Current Issues in Tourism*, 10(2&3), 144-164.
- Haukel and JV. (2011). **Tourism stakeholders' perceptions of national park management in Norway**. *Journal of Sustainable Tourism*, 19, 133-153.
- Jamal, T and Stonza, A. (2009). **Collaboration theory and tourism practice in protected areas: Stakeholders structuring and sustainability**. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(2), 169-190.
- Kibicho, W. (2003). **Community tourism: a lesson from Kenya's coastal region**. *Journal of Vacation Marketing*, 10(1), 33-42.
- Li, W. (2005). **Community decision-making: participation in development**. *Annals of Tourism Research*, 33(1), 132-143.

- Li, Y. (2004). Exploring community tourism in China: the case of Nanshan tourism zone. **Journal of Sustainable Tourism**, 12(3), 175-193.
- Mannigel, E. (2008). Integrating parks and people: How does participation worked in protected area management. **Society and Natural Resources**, 21, 498-511.
- Matarrita-Cascante D, Brennan MA, Luloff AE. (2010). Community agency and sustainable tourism development: The case of La Fortuna, Costa Rica. **Journal of Sustainable Tourism**, 18, 735-756.
- Mayers, J. (2005). **Stakeholder Power Analysis**. London: IIED.
- Niezgoda, A. and Czernek, K. (2008). Development of cooperation between residents and local authority in tourism destination. **Original Scientific Paper**, 56, 385-398.
- Olsder, K. Van der Donk M. (2006). **Destination Conservation: Protecting Nature by Developing Tourism**. Amsterdam: IUCN National Committee of the Netherlands.
- Pongponrat, K. (2011). Participatory management process in local tourism development: A case study on fisherman village on Samui Island, Thailand. **Asia Pacific Journal of Tourism Research**, 16, 57-73.
- Pongponrat, K. and Pongquan, S. (2007). Community Participation in a Local Tourism Planning Process: A Case Study of Nathon Community on Samui Island, Thailand, **Asia Pacific Journal of Rural Development**, Dhaka, Bangladesh, 2, 27-46.
- Scherl, L. M. and Edwards, S. (2007). **Tourism, indigenous and local communities and protected areas in developing nations**. In: R Bushell, PFJ Eagles (Eds.): *Tourism and Protected Areas: Benefits beyond Boundaries*. Wallingford: CABI International.
- Tosun, C. (2006). Expected nature of community participation in tourism development. **Tourism Management**, 27(3), 493-504.
- Tosun, C. (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. **Tourism Management**, 21, 613-633.
- Uphoff, N. (1979). **Feasibility and Application of Rural Development Participation: A State-of- the Art Paper**. Ithaca, NY: Rural Development Committee, Cornell University
- Yamane, Taro. (1967). **Statistics: An Introductory Analysis**, 2nd ed, New York: Harper and Row.
- Zhao, W. and Ritchie, J. R. (2007). **Tourism and poverty alleviation: an integrative research Framework**, 10(2&3), 119-143.